

BATI SİNEMASINDA TÜRK İMAJI

*Tahir Alper ÇAĞLAYAN**

Sinema tüm dünyayı kaplayan bir sanat dalı olduğundan, geniş kitleleri etkileme gücü de çok büyüktür. Dünyanın herhangi bir yerindeki küçük bir çocuk hiç tanımadığı dünyalar hakkında okullarda öğrendiği ya da kitaplarda okuduklarının dışında sinema ve televizyon yoluyla da pek çok şey öğrenebilir. Dolayısıyla bu güç büyük bir sorumluluğu da beraberinde getirir. Acaba iletişim planlamacıları, yazarlar, yapımcılar, yönetmenler uluslararası kültür taşıyıcıları olarak bu sorumluluğun farkındalar mı? Gerek sinemanın gerekse televizyonun emekleme devirlerinde böyle kavramlardan bahsetmek olanaksızdı. Bugün ise iletişim bir uzmanlık alanı. Zaman zaman televizyonculuk ve televizyon haberciliği alanında büyük sorumsuzluk öyküleri dinliyoruz. Hatta “medya” denen bu ağın yaşadığı çürümüşlük kitaplara, filmlere konu olduğundan beri medyanın güvenilirliği tartışılır hale geldi. Dünya ve Türkiye medyasının bu ağır sorumluluk sınavından geçemediğini, belki de böyle bir kaygılarının da hiç olmadığını söyleyebiliriz.

Daha “medya” yokken var olan sinema ise doğal olarak da sorumsuzluk öykülerinden nasibini almıştır. Bu öykülerin hepsi de sorumsuzluk kaynaklı değildir elbette. Sinema Batılılar tarafından dünyaya yayıldığı yıllarda –ki hala Amerikan sineması dünyaya egemendir- çokça bilinçli bir biçimde bir propaganda aracı olarak da kullanılmıştır. Elbette kendi propagandalarını yaparken kendilerinden olmayanları, kimi zaman Rusları, kimi zaman Çinlileri, kimi zaman Hintlileri, kimi zaman da Türkleri olumsuz imajların içine hapsedmişlerdir. Başlangıç olarak şunu vurgulamak gerekir ki, genelde Batı sinemasında çizilen Türk imajı olumsuzdur ancak bu sadece Türklerin başına gelen bir durum değildir.

Bu konuyu tekrar gündeme getiren Ermeni asıllı Kanadalı yönetmen Atom Egoyan’ın¹ 1. Dünya Savaşı’nda Doğu Anadolu’da yapıldığı iddia edilen Ermeni soykırımını beyazperdeye taşımaya amaçladığı “Ararat”ⁱⁱ filmi oldu. 2002 Cannes Film Festivali’nde tüm dünyanın ilk kez karşısına çıkan film, ülkemizde büyük tepkilere neden oldu. Cannes’daki sinema yazarlarımız film hakkında olumsuz görüş bildirdiler: Hem sinema sanatı açısından hem de barındırdığı taraflı bakış açısı bakımından.

Tartışmaların yeniden alevlendiği bu aylarda geçmişe dönüp daha önce başımıza gelen benzer durumlara bir bakmak, sorunu daha bütüncül olarak görmemize yardımcı olacaktır. Bu nedenle bu yazıyı sessiz sinema döneminden bugüne dek Batı sinemasında çizilen değişik Türk ve Türkiye imajlarını hatırlatmaya ayırdık.

I. Batı Sinemasında Osmanlı ve Osmanlı İmparatorluğu

Osmanlı İmparatorluğu’nu konu alan filmleri kendi içinde ikiye ayırmak gerekiyor. Birinci grupta Osmanlı henüz varlığını sürdürürken çekilen filmler, ikinci grupta ise

* *İnşaat Yüksek Mühendisi, MSÜ Sinema Doktora Öğrencisi*

ⁱ Atom Egoyan “Exotica”, “Başka Bir Dünya”, “Felicia’nın Yolculuğu” gibi filmleriyle sinemada yapacakları merakla beklenen bir yönetmen olmuştur. Ancak bu son filmi dünyada olumsuz eleştiriler aldı. Türkiye’deki hayranları ise büyük olasılıkla filmi görme şansına sahip olmayacaklarından herhangi bir eleştiri yapma hakkından da yoksun kalacaklar.

ⁱⁱ Charles Aznavour’un bir sinema yönetmenini oynadığı filmde, yönetmen sözde Ermeni soykırımının anlatıldığı bir film çekerken oynayan insanların öyküsü de anlatılıyor. 5 Kasım’da dünyada ticari gösterime girecek olan filmde yapımcı Miramax Oscar bekliyor.

Osmanlı tarihe karıştıktan sonra yapılan filmler yer alıyor. Böyle bir ayırım yapmanın tek faydası, Ön Asya’da bir Türkiye Cumhuriyet’i kurulduktan ve yaşamaya başladıktan sonra Batılı sinemacıların kafasındaki “Türk imajı”nda ne derece bir değişim olduğunu daha net olarak görmek olabilir. Çünkü aşağıda vereceğimiz örneklerle “Osmanlı imajı”nda büyük değişimler görülmemiştir.

Osmanlı’nın Yıkılışı’na Kadar Olan Dönem (1896 – 1922)

1922’ye kadar yapılan filmlerin hepsi doğal olarak sessiz sinema ürünleriydi. Bu filmlerde egemen olan konu gizemli Doğu topraklarında tehlikelerle karşılaşan Batılıın başına gelenlerdi. Bu tehlikelerle dolu maceraların arasına sultanlar, saraylar, harem, köle tüccarları gibi motifler serpiştirilmişti. İçinde harem olan hatta Batılı kadınların da bu hareme kapatıldığı türden filmler arasında birkaç dikkat çekici filme bakalım:

1915’de yapılan “Marcus’un Ahlakı – The Morals of Marcus” İngiliz yazar William John Locke’un roman ve oyun olarak yazdığı bir eserin sinema uyarlaması. İstanbul’da geçen filmde ailesini kaybeden Batılı genç bir kızın önce zorla bir hareme kapatılması, ardından bir polis şefi tarafından yaşlı bir zengine satılmaya kalkışılması, hapse atılması ve orada tanıdığı genç bir İngiliz’le İngiltere’ye kaçması, sonunda orada kendini kabul ettirme mücadelesi anlatılıyor.ⁱⁱⁱ

1917 yapımı “On Altıncı Eş – The Sixteenth Wife”da da Türkiye’ye (o yıllarda Osmanlı İmparatorluğu olmasına rağmen Batı yazınında bu topraklar hep Türkiye olarak görülmüştür) davet edildikten sonra zorla bir hareme kapatılan Amerikalı bir dansçının macerası anlatılmaktadır. 1919 yapımı “İstanbul Bakiresi – The Virgin of Istanbul” filminde de benzer temalara rastlamaktayız.

Sessiz dönemde Osmanlı topraklarında yaşayan halkların öykülerinin anlatıldığı filmlerde, zalim sultanlara karşı savaşıyan insanların filmin ana kahramanları olduğunu görüyoruz. İstanbul Bakiresi’nde kötü karakter bir Türk paşasıdır. Bu tarz filmler arasında dikkatimizi hemen çeken film, Osmanlı’nın son nefesini verdiği 1922 yılında Amerika’da gösterilen “Açık Artırmadaki Ruhlar – Auction of Souls” adlı film oldu. Film Doğu Anadolu’dan kaçan bir Ermeni kızı olan Aurora Mardigian’in öyküsünü M.L. Gates’e anlatması, Gates’in de bu öyküyü 1918’de kitaplaştırması üzerine doğmuş. Oscar Apfel’in yönettiği filmde Mardigian kendisini oynamış. Gerek kitabın gerekse filmin doğuşunun arkasında Amerika’daki birçok Ermeni dernek ve oluşumunun yer aldığını görüyoruz. Filmin dağıtımını Associated First National Pictures üstlenirken, yapımcılığı Ermenilere ve Suriyelilere Amerikan Yardım Komitesi (American Committee for Armenian and Syrian Relief) adına Selig Studios yapmış. Amerika’da birçok kentte yapılan filmin gösterilerinden elde edilen hasılat ise Yakındoğuya Yardım Komitesi (Committee for the Relief of the Near East) ve Ermeni Savaş Yardım Cemiyeti’ne (Armenian War Relief Association) gitmiş.

Scognamillo filmin özetini kitabında verdikten sonra yaptığı yorumla, filmin sahip olduğu temaları arka arkaya sıralamış. “*Bu özetten böylesine bir “belgesel”in ilk dönem Hollywood yapımcılarına ne denli uygun düştüğü kolayca anlaşılacaktır: Katliam tutkunu Türkler, ırz düşmanı Türkler, esir pazarları, harem, işkenceler, yakışıklı bir Ermeni çobanı, kahraman bir Amerikalı misyoner kadın ve de olaya karışan A.B.D.’nin büyükelçisi*”.

ⁱⁱⁱ Marcus’un Ahlakı’nın ilk sesli çevirimi ise 1936’da İngiltere’de yapılmış. O yıllarda bir Cumhuriyet ülkesi olarak kabul edilen Türkiye aynı olaylara mekan olmaya uygun görülmemiş, böylece filmdeki genç kız Ortadoğu’daki bir hareme kapatılmıştır.

AYDINLANMA 1923

Amerikalı sinema tarihçisi Lewis Jacobs filmi değerlendirirken sinemanın gücü hakkında önemli bir fikir de veriyor: "... *O zamanlar tüm ülkede 'Ermenilere yardım edin' diye feryatlar yükseliyordu ve 'Açık Artırmadaki Ruhlar' Doğu'daki kıtlığın dramatik bir temsili olarak, Türklerin kurbanları için fon toplamaya çok yararlı oldu.*" Ardından Moving Picture World'un yorumunu da ekliyor: "*Film, bağış kampanyasının büyük başarısında en önemli etkenlerden biri oldu.*"

1922'ye kadar yapılan filmlerin hepsinde Türkler kötü insanlar olarak mı gösteriliyor? Elbette hayır. İşte birkaç örnek. 1915 yapımı "Koşucu – The Galloper". Pathé Exchange yapımı filmde Amerikalı bir savaş muhabirinin Türk-Yunan Savaşı'nda başından geçenler anlatılıyor. Genelde arka planda kalan savaşta, muhabirin haberlerinden rahatsız olan Yunanlılar onu kurşuna dizmeye kalkıyorlar. Bu filmde kötü olarak Türkler yerine Yunanlılar seçiliyor.

1917 yapımı "Kendi Ayakkabılarına Sığın – Filling His Own Shoes" Essanay Film adına Harry Beaumont'un yönettiği duygusal bir komedidir. Balkan Savaşı'nda Osmanlı ordusuna gönüllü olarak katılan bir Amerikalının macerasıdır bu kez perdeye yansıyan. Bir çarpışma sırasında yardım ettiği ağır yaralı bir Türk askeri ölmeden önce tüm servetini ve üç kızını Amerikalıya emanet eder. Olumlu Türk imajına rastladığımız bir başka film de "Tutsak – The Captive"dir. Karadağlı Sonya ile subay Mahmut'un aşkı bir savaş arka planı eşliğinde işlenirken, bir Türk subayı filmin ana kahramanı olarak seçilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulmasından Sonraki Dönem

1922'den sonra Batı'da yapılan filmlere genel olarak baktığımızda Osmanlı hakkındaki olumsuz yargıların çoğunlukla değişmediğini görürüz. İşte daha Cumhuriyet'in ilk yıllarında arka arkaya çekilen birkaç filmin konuları.

"Yakup'un Kuyusu – Le Puit de Jacob" İstanbul'da doğan bir Musevi kızın çile dolu yaşamını anlatan bir melodram. Çoğunlukla Pera, Galata gibi İstanbul'un zengin semtlerinde geçen öykünün ilk kısmı kızın İstanbul'dan ayrılmasıyla sona eriyor. Öykünün geri kalan kısmı Akdeniz'in çeşitli liman kentlerinde geçiyor. 1925 yılında basılan Pierre Benoit romanından uyarlanan Fransız yapımı filmin İstanbul sahneleri için Amerikalı ve Fransızlardan oluşan ekip İstanbul'a gelmiş. Scognamillo romandan yaptığı bir alıntıyla ilginç bir tespiti yakalıyor. Musevi kızı Agar yolculukları sırasında "*Adı Enver Paşa olan, astragan kalpaklı, korkunç bir küçük General ile halen Mustafa Kemal Bey adını taşıyan kızıl saçlı bir Büyük Albay'ı*" da tanıyor.

Yine Fransa yapımı olan "İkiz Jalma – Jalma la Double" (1927) ise tarihi gerçek kişilikler ve olayların doğuya özgü egzotizm, aşk gibi motiflerle karıştırıldığı hiçbir tarihsel gerçekliği olmayan bir başka film. V. Murat'ın kızı Jalma'yı öldürtmek isteyen II. Abdülhamit'e engel olmaya çalışan iki Fransız'ın macerasının anlatıldığı filmin çekimleri de İstanbul'da yapılmış. Tarihi kişilik olarak II. Abdülhamit'in ön planda olduğu bir başka film ise İngiltere-Almanya ortak yapımı olan ve tüm çekimleri Londra'da stüdyoda yapılan "Lanetli Abdül – Abdul the Damned" (1935) filmidir.

Bu tarihten sonra Türklerin "kötü" olarak tasvir edildiği birkaç tarihi film arasında İtalya yapımı "İvan, Beyaz Şeytanın Oğlu – Ivan, il Figlio del Diavolo Bianco" (1953)^{iv},

^{iv} Filmde Doğu Anadolu'da Türklerin ve Kürtlerin saldırılarına maruz kalan Ermenileri korumaya çalışan bir Rus prensinin kahramanlıkları konu ediliyor. Bazı Türklerin "kötü" imajının dışında tutulduğu dikkat çekiyor.

AYDINLANMA 1923

A.B.D yapımı “Amerika Amerika – America America” (1963), Yugoslavya yapımı “Kanlı Makedonya Düğünü – Makedonska Krvava Svadba” (1968), İngiltere yapımı “Arabistanlı Lawrence – Lawrence of Arabia” (1962), Fransa yapımı iki bölümden oluşan “Anne – Mayrig” sayılabilir. (Özellikle 40’lı yıllarda Osmanlı’nın Batı sinemasına fazla konu olmadığı sonucunu çıkarıyoruz. Bu dönemde Batı sinemasında daha çok Türkiye konu olmuştur.) Yukarıda saydığımız filmlerden Osmanlı dönemini temel alan öyle iki film var ki, bunlara değinmemek olanaksız. Çünkü her ikisi de diğer filmlerden dünya sinema tarihi ve estetiğindeki yerleri, uluslararası alanlarda topladıkları ödüller yönünden ayrıyor.

Birincisi Amerika’ya göç eden Kayserili Rum bir ailenin çocuğu olan Elia Kazan’ın yönettiği “Amerika Amerika”. Yıl 1896. Osmanlı yönetiminin baskılarına dayanamayan biri Rum biri Ermeni iki arkadaş Amerika’ya gitmeyi hayal ederler. Arkadaşı öldürülen Stavros Kayseri’den İstanbul’a doğru yola çıkar, yolda bir Türk tarafından soyulunca beş parasız kalır. İstanbul’da hamallık yapmaya başlayan genç, sonunda bir gemiye binip New York’a varır. Filmin öyküsü Elia Kazan’ın amcasının yaşamının bir bölümü kaynak alınarak oluşturulmuştur.

Film için İstanbul’da üç gün çekim yapan Elia Kazan’ın Türk düşmanı olup olmadığı tartışılmış ancak çok büyük bir patırtı kopmamıştır. Oyuncu ve figüranların çekimlerde fes giymesi üzerine Basın Yayın Turizm Bakanlığı’nın bir müfettişi çekimleri denetler ve üçüncü günün sonunda çekimler yasaklanır. Kazan filmin geri kalanını Yunanistan’da çeker. Bu noktada filmin tamamen bir ulusu karalamak amacıyla çekilmediğini söylemek gerekir.^v Filmin aslında Amerikalıların, ülkelerine göç eden insanların dahil olduğu uluslar hakkındaki düşünceleri doğrultusunda şekillendiğini de saptamak yerinde olur. Bu saptamayı Marc Ferro şöyle yapıyor: “... *King Vidor’un Amerikan Romansı ya da Elia Kazan’ın Amerika Amerika’sı gibi farklı destanlarda, Amerika ‘Tarih’inin bütün dönemlerinde –ve yalnızca şu 20. Yüzyılın başında da değil- sığınılacak bir toprak olarak belirlemektedir. Fransızlar, Sırlar, Yunanlılar, Ermeniler, Ruslar –kısacası, tarihteki bütün felaketlerin kurbanları- birbiri ardınca buraya sığınırlar.*”

İkinci film “Arabistanlı Lawrence” için ise aynı şeyleri söylemek olanaklı değil. Ünlü İngiliz yönetmen David Lean’ın yönetiminde üstün bir sinema örneği olarak sivrilen filmde Türkler düşman, istilacı, özgürlük düşmanı ve hatta tecavüzcü olarak gösterilmiştir. Türkiye’de büyük tepki alan ve uzun yıllar yasaklı olan filmde Türk uçakları Arap kamplarını bombalarken, kendilerini savunmaya çalışan Arap direnişçiler İngiliz casusu Lawrence’ın önderliğinde birleşirler. Akabe limanından Türklerin çıkarılması ve bedeviler tarafından talan edilmesinden sonra Türkler bir köy baskınında Lawrence’ın arkadaşı Tallal’ı öldürür. İntikam peşindeki Lawrence Türklerin vahşice katledilmesini emreder ve bu emir yerine getirilir. Şam’ın ele geçirilmesinden sonra oluşan yeni durumda istenmeyen adam konumuna gelen Lawrence dönmek zorunda kalır. Bu kısacık özet bile filmin içeriği hakkında yeterli fikri vermektedir. Filmin diğer olumsuz Türk imajı taşıyan filmlerden en

^v Atilla Dorsay’ın deyişiyle Rum ve Ermeni aileleri ülkede olup biten gelişmelerden dolayı tedirgindir ve bakışlarından korku okunmaktadır. Ardından filmin konumunu şöyle yorumluyor. “...*Kazan’ın filminin gerçekten ‘Türk düşmanı’ olan bir yanı varsa, o da anlatılan somut olaylardan çok, yer yer duyurulan bu korku, bu tedirginlik duygusu kuşkusuz... Onun için, biraz bağınaz bir yaklaşımla “Amerika Amerika”yı pek Türk dostu olmayan bir film saymak da olanaklı olabilir. Ama biz “Amerika Amerika”yı bu bağınaz bakışla yargılamaktansa, onun bir sanatçının, kendisi de bir azınlık kökenli olan bir sanatçının en doğal hakkını, onun bir saplantısını bir sanat eseri haline getirerek ondan kurtulma hakkını simgelediğini düşünmeyi yeğliyoruz...*”

önemli farkı ise, tüm dünyayı etkilemiş olması ve belki de mevcut imajın daha kalıcı olmasına yol açmasıdır.

Osmanlı döneminin konu edildiği tarihi filmler içinde olumlu imaja sahip olan birkaç filmin ise, olumsuzlar kadar dünya çapında etkili olamadığını görüyoruz. Bunlar arasında İsveç yapımı, İstanbul'da sürgün hayatı yaşayan, bizde bilinen adıyla Demirbaş Şarl'ın yaşamını konu alan "12. Karl – Charles XII" (1925) Batılıya özgün egzotizm-aşk-entrika saplantılarından uzak tarihi kişilikler ve gerçekler üzerine kurulu bir film olarak görünüyor. İtalya-Yugoslavya ortak yapımı "Fatih Süleyman – Solimano il Conquistatore" (1961) I. Viyana Kuşatması'nı tarihi bir fon olarak kullanırken tarihi bir kişilik olarak Kanuni Sultan Süleyman yorumunda gerçeklere daha bağlı kalıyor. Macaristan yapımı "Ağa'nın Vasiyetnamesi – A Kopanyi Aga Testamentuma" (1967) filminde Türkler onurlu, güvenen ve güvenilir rakipler olarak gösteriliyor. Yine Macaristan yapımı iki filmde de Türkler kahramanların veya iyilerin şans kaynağı olarak tasvir edilmiş: "Altın Adam – Az Aranyember" (üç kez çekilmiş) ve "Gül Baba" (iki kez çekilmiş). Bu gruptaki filmler arasında sinema tarihindeki kalıcı yerini alan tek film ise Avustralya yapımı "Gallipoli – Gelibolu" (1973). Peter Weir'in yönetmenliğini yaptığı filmde orduya maceraperest duygularla katılan iki Avustralyalı gencin Çanakkale Savaşı'ndaki öyküleri, karşı tarafı (Türkleri) çirkinleştirmeden hatta neredeyse hiç göstermeden duygusal ve naif bir tarzla anlatılıyor. Filmin böyle olmasında hiç şüphesiz Anzakların Çanakkale Savaşı hakkındaki tarihi yorumlarının da payı büyük.

II. Batı Sinemasında Türkler ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti

Batı'da Türkiye'de geçen ya da Türkiye'den bahseden filmlerde Osmanlı'yı konu alanlara göre bazı motiflerin farklı olduğunu ama Doğu'da tehlike içinde yaşayan, maceradan maceraya koşan Batılı figürünün geneldeki hakimiyetini sürdürdüğünü görürüz. Harem, köle ticareti, saray gibi motifler gitmiş, yerlerine uluslararası casuslar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, hazine avcıları veya elmas hırsızları gibi motifler gelmiştir.

1969'da bazı sahneleri Türkiye'de çekilen "Paralı Askerler – You Can't Win Them All" İstiklal Savaşı yıllarında iki Batılı maceraperest'in öyküsünü anlatırken, filmde padişah kuvvetleri ile Kuvayi Milliye kuvvetleri arasındaki savaş, filmin aksiyonuna temel oluşturuyor. İstiklal Savaşı'mız "ayaklanma" oluyor Kuvayi Milliye'den ise "asiler" diye bahsediliyor.

Özellikle 60'lı yıllarda Türkiye, çoğunluğunu ortak yapımlı filmlerin oluşturduğu bir dizi casus, polisiye tarzı filmlerin çekildiği bir mekan haline geliyor. Daha çok casusların cirit attığı bir ülke olarak görünen Türkiye üzerine doğrudan yapılandırılmış bir "kötü" etiketinden bahsedemiyoruz bu tür filmlerde. Bunlar arasında Orson Welles'in bir Türk albayını canlandırdığı "Korkuya Yolculuk – Journey into Fear" (1942), Errol Flynn'in bir elmas hırsızını oynadığı "İstanbul" (1956), Kaşıkçı elmasını çalmayı planlayan mücevher hırsızlarının konu edildiği "Topkapı" (1963), "Kaplan İstanbul'da – Coplan FX18 Casse Tout" (1975), "X27 İstanbul'da Öleceksin – Cifrato Speciale" (1966-68), ve bu filmlerin arka arkaya çekilmesinde de büyük etkisi olan, bir üstün yapım "Rusya'dan Sevgilerle – From Russia with Love" (1962) sayılabilir.

Casus filmleri dışında Türkiye uyuşturucu üzerine kurulmuş filmlerin de mekanı olmuş. Aslında Türkiye uyuşturucu trafiğinin merkezlerinden biri olarak görüldüğü için bu filmlerin de kaçınılmaz mekanı oluvermiş. "Haşhaş – Haschisch" da sadece Türkiye'nin adı uyuşturucuyla ilişkilendirilirken, "Geceyarısı Ekspresi – Midnight Express"nde bu hiç

AYDINLANMA 1923

böyle olmamış ve film Türk kamuoyunda en çok tartışılan yabancı film haline gelmiştir. Baştan sona kadar Türkleri aşağılayan, ırkçı bir yaklaşıma sahip olan film sinema sanatı bakımından önemsenmeyecek bir film olmasına rağmen ne yazık ki yaratıcılarının sonradan büyüyecek adları nedeniyle (senaryo yazarı ünlü yönetmen Oliver Stone, yönetmeni ise Alan Parker) sinema tarihindeki önemli yerini hep koruyacak.

Yine gizli servisler üzerine yapılan filmlerden birkaçı ise konuları nedeniyle bir hayli ilginç. Tamamen kurmaca olan bu konular içlerinde bazı tarihi gerçeklere dair çağrışımlar taşımakta, bazılarında oyuncuların adları veya yerleri, olayların zamanları değişmektedir. Henüz 2. Dünya Savaşı sürerken çevrilen A.B.D. filmi *“Tehlikenin Arka Perdesi – Background to Danger”*’nin konusunu Scognamillo şöyle özetliyor: *“Türkiye’yi SSCB’ye savaş ilan etmeye itmek isteyen Nazi gizli servisleri bir dizi sahte plan hazırlayıp bunları Türkiye’deki bir gazetede ‘Rusların Türkiye’yi İstila Planları’ başlığı ile yayımlatmaya çalışırlar. Olaya karışan Amerikalı bir macerasever Nazileri engelleyecek ve Türkiye’yi SSCB’ye savaş ilan etme tehlikesinden kurtaracaktır.”*

1948 yapımı bir Sovyet filmi olan *“Üçüncü Darbe – Le Troisième Coup”* 1950’de Fransa’da gösterime girdiğinde bir sahnesi kesiliyor. Türklerin düşman tarafında gösterildiği bu sahnede 1943’de Berlin’deki Türkiye büyükelçisi ile Nazi subayları sohbet edip içki içmektedir. Büyükelçi kadehini kaldırıp şöyle der: ***“Başbakanımız Bay Saraçoğlu, von Papen’e her Türk’ün Rusya’nın yok olmasını arzu ettiğini söylemiştir. Düşüncemiz şu ki, Rusların en azından yarısı katledilirse, Rus sorunu Almanlar tarafından sonuçlandırılacaktır. İngilizlerin hesabına yazan (Hüseyin Cahit) Yalçın bile bu şekilde düşünülmektedir.”***

Türkiye ve Cumhuriyet Türklerinin olumlu ya da yarı olumlu imajlara sahip olduğu birkaç film arasında *“Cinayeti İşleyen Adam – Der Mann der den Mord Beging”* (1931), Türkiye’de kaçak bir tarihi eseri satın alan Amerikalı bir kadının başından geçenleri anlatmasına rağmen Cumhuriyet Türkiye’si ve Atatürk üzerine olumlu düşünceler de barındıran *“Bir Daha Buradan Geçme – Never Pass This Way Again”* (1989), 2. Dünya Savaşı’ndaki Çiçero Olayı’nı yalın ve belgeselci yaklaşımıyla egzotik olmaktan uzak bir Türkiye tasviriyle anlatan *“Beş Parmak – Five Fingers”* (1951), Amerika’ya göç eden sempatik bir Türk’ün öyküsünü anlatan *“Her Şey Olabilir – Anything Can Happen”* (1952) ve Ermeni terörist tehlikesi altında yaşayan diplomat bir aileden çağdaş iki Türk kadını korumaya çalışan bir Fransız ajanının macerasının anlatıldığı *“Kaplan Taze Etten Hoşlanır – Le Tigre Aime la Chair Fraiche”* (1964) sayılabilir.

Bu genel değerlendirme sonucunda Batı sinemasının bize bakış açısını beğenmemekte haksız olmadığımızı görüyoruz. Yalnız, bir filmin yarattığı etkinin olumsuz olabileceği gibi, olumlu da olabileceğini görmek gereklidir. Dünya sinemasında her ulusun Gece yarısı Ekspresleri vardır. Bu tür filmlerin yapılmalarını önlemek olanaklı olmadığına göre, yapılacak iş öncelikle bir özeleştirici mekanizmasına sahip olmak, gerçekten olumsuz yönlerimizi değiştirmek ve sahip olduğumuz değerleri sinema diliyle başarılı bir biçimde yansıtabilmektir. Saman alevi gibi parlayan tepkiler yerine bütüncül bir kültür ve tanıtım politikasına sahip olursak Araratların da etkisi o kadar azalacaktır.

KAYNAKLAR

1. Scognamillo G., 1996, Batı Sinemasında Türkiye ve Türkler, İnkılap Kitabevi
2. Dorsay A., 1989, Yönetmenler Filmler Ülkeler –1, Varlık Yayınları
3. Ferro M., 1995, Sinema ve Tarih, Kesit Yayıncılık